

Referat, arbeidsmøte GPS-prosjekt – Rondane

Spidsbergseter, 23.01.09

Deltagere:

Olav Strand (NINA), Roy Andersen (NINA), Kirstin Fangel (NINA), Espen Rusten (SNO/Norsk Villreinsenter), Trond Veskje (Rondane og Sølnekletten villreinnemnd), Hans Bondal (Rondane Sør villreinutvalg), Edgar Enge (Øyer fjellstyre), Kristian Ingdal (Sollia fjellstyre), Per Anders Westgaard (Rondane Sør villreinutvalg), Niels Th. Burchardt (Rondane Sør villreinutvalg), Kjell Hovde (Rondane Sør villreinutvalg), Erik S. Winther (Rondane Sør villreinutvalg/Ringeby fjellstyre), Jan Olav Solstad (Sel fjellstyre/Rondane Nord villreinutvalg), Finn Bjormyr (SNO), Erik Hagen (Ringeby fjellstyre), Gaute Szacinski (Øyer fjellstyre), Tommy Sønsterud (Ringeby fjellstyre).

Tema til diskusjon:

- behovet for å merke og mulighetene til å få det til i vinter i Rondane
- lokal informasjon og behov for informasjon lokalt i forkant av eventuell merking
- merking; nødvendige løyver og tillatelser
- merking; metoder og begrensninger
- radiosendere; antall og fordeling av radiosendere mellom flokker og delområder
- radiomerkede dyr; oppfølging og forhold til jakt
- feltarbeid; oppgaver gjennom året og hvem kan gjøre hva?
- innspill i forhold til registrering av menneskelig aktivitet i områder; når og hvor

Introduksjon ved Olav Strand

Gjennomgang av initiativet i Snøhettaområdet og modellen for forskningsprosjektet i Hardangervidda og Setesdalsområdene (Langfjella).

Olav understreker styringsgruppas betydning i formingen av prosjektet – problemstillinger etc. En oppstart av prosjektet i Rondane kan skje gjennom opprettelsen av et interimstyre som utarbeider et faglig grunnlag for prosjektet. Interimstyret kan etter hvert bli styringsgruppa når prosjektet kommer i gang.

Prosjektet har søkt og fått tillatelse til å merke 30 dyr i hele Dovre-Rondaneregionen. Olav tok en gjennomgang av metodikken for å understreke valget av metodikken:

- Pilgevær med begrensninger, skyteavstand, temperatur etc.
- Bruk av helikopter:
  - Valg av pilot og veterinær er avgjørende for å lykkes med merking.
  - Ulf Grinde (pilot), Jämtlandsflyg og Øystein Os (veterinær), Veterinærconsult AS.
- Temperaturøkning hos bedøvet dyr er årsaken til vintermerking.
- Vinter med snødekt mark og god is på vann er det eneste aktuelle.
- Fosterveksten hos rein er størst siste måneden. Derfor er jan/feb best, men kan gjennomføres i mars.
- GPS-senderen med drop-off-funksjon, gps, gsm og vhf.

- Bruker ikke Televilt, men tysk/canadisk produkt med erfaringsmessig bedre funksjonalitet.
- 99-100% gjenfangst av data.
- Plott er tilgjengelig for alle via www.dyreposisjoner.no med 14 dagers forsinkelse. Tjenesten stenges i forbindelse med kalving og jakt.
- 99-100% gjenfangst av data.
- Batteri holder 2,5 – 3 år i forhold til hvordan de programmeres.

Spørsmål til metodikken:

Forsøksdyrutvalgets krav om redegjørelse for alternativ metode til merking?

Bakkemerking er forsøkt som alternativ merking. Et annet alternativ er å ikke gjennomføre merking, men man har ikke sjanse til å få tilsvarende datagrunnlag uten merking.

Er antallet dyr tilstrekkelig for å si noe om den totale arealbruken?

Reinens flokkstruktur gjør at 15-20 sendere dekker arealbruken til kanskje så mye som 80% av bestanden. I en stor flokk på 1700 er det umulig å merke så mange dyr. Dette kan være en stor utfordring. Når og hvordan det skal merkes må det kommes fram til gjennom en felles diskusjon.

Dødelighet hos merka dyr?

Så vidt det er kjent (130-140 merka dyr) er det ikke registrert uhell hos dyr som er merket så langt.

Hva ønsker man å finne ut? Hva finner man ut ved å merke 15 dyr?

Erfaringer fra Setesdalsområdene tilsier at det er mulig å si noe om arealbruken. Data som innhentes sammenstilles med en rekke andre datasett. Dette har gitt en god beskrivelse av arealbruken og utfordringer i disse områdene.

Er det gjort registreringer av forsterdødelighet hos merka simler?

Det er gjort registreringer av merka simler med kalv etter merking – ingen nedgang å registrere.

Merkeprosjektet vil gi et øyeblikksbilde av arealbruken – kan dette skape et troverdighetsproblem på sikt?

Arealbruken som avdekkes gir et grunnlag for å si noe om arealbruken i merkeperioden. Dette grunnlaget er egnet til å si noe om hvordan man forventer at arealbruken kan bli i framtida – også i forhold til effekten av bestandsendringer, endringer i beite, snøforhold, menneskelig aktivitet etc. Noe av formålet er å forstå dynamikken mellom beite, tetthet og forstyrrelser.

Behovet for å merke og mulighetene til å få det til i vinter i Rondane

Ringebu fjellstyre/Rondane Sør villreinutvalg

Det er alltid "noen" der oppe som bestemmer hva som skal skje i Rondane S. Vi vil gjerne ha forskning, men vi må komme fram til en metodikk som Rondane S er enige i. Det er mange oppgaver å ta fatt på, men villreinutvalget er enige om at de ikke vil ha helikopter, og Ringebu kommune går ikke inn for dispensasjon fra motorferdselloven for bruk av helikopter, Ringebu fjellstyre og private grunneiere i Ringebu vil ikke gi tillatelse til bruk av helikopter.

Ringebu fjellstyre understreker at:

- NINA har full tillit.
- Feltarbeidet skal gjennomføres med hjelp av de mannskapene som stilles til disposisjon.
- Det skal **ikke** brukes helikopter.

Bruk av helikopter bryter med hele debatten som har vært i området om bruk av helikopter til andre formål. Bruk av helikopter vil vekke en mediastorm som ingen er tjent med. Fokus på ferdsel og forstyrrelser er så stort at vi bør ikke bruke helikopter. Dette viser også debatten rundt verneplan/forvaltningsplan/fylkesdelplan. Vi vil gjerne ha forskning i Rondane Sør, men ikke med helikopter. Metodikken undergraver alt som er gjort i forbindelse med det som er bygd opp gjennom verneprosesser og fylkesdelplanprosesser.

Vinterbruken av området er godt kjent, men ser behov for å merke simler/kalv i kalvingsområdet. Her er kunnskapen for dårlig.

Rondane Nord

Rondane Nord er positive til prosjektet med bakgrunn i arealbruksutviklingen i området. Utviklingen de siste 7-8 årene tilsier at det skjer noe med arealbruken. Utviklingen i disse kommunene tilsier at det er behov for ny forskningen i området som kan brukes i disse debattene. Det er behov for kunnskap som sier at slik er situasjonen nå. Spesielt med tanke på Vu-lufjellstammen og dens arealbruk. Erfaringer fra Rondane Nord fra tidligere merkesituasjoner tilsier at metodikken er akseptabel.

Det blir fokus på prosjektet når det skal nyttes helikopter, men prosessen må være såpass grundig at informasjonsflyten dekker opp for informasjonsbehovet. Rondane Nord ønsker å gå videre med prosessen, og mener at kunnskapsbehovet i Rondane er såpass stort at man kan tillate seg å bruke helikopter.

Øyer fjellstyre

Alternative metoder? Er merking alltid det beste? Andre metoder er registrering gjennom året som kan utvikles gjennom år og gi et godt grunnlag. Kan dette kombineres med beiter registrering? Velger vi bort en metode fordi den gir bare 90% dekning, men er godt nok? Bruk av fangstminner som en del av en historisk beskrivelse av arealbruken. Er summen av disse beskrivelsene tilstrekkelig for å få svar på det vi lurer på?

NINA

Fangstminner.

Dette er veldig interessant informasjon som er tenkt brukt i prosjektet. Dette er viktige innspill som må komme med i styringsgruppa.

Beite:

Alle data, beite inkludert, er viktig for å forstå arealbruken. Dette er derfor viktig info i prosjektet og må være med. Sammen med mange andre datasett utgjør dette grunnlaget som skal brukes.

Alternativ metoder

Mye kan gjøres, men det er viktig at de spisses nok. Verdien av f eks vinterbeite kan registreres av f eks beitegroper. Sommer er et mye større problem. Trekk og forflytninger; her er det mye større detaljrikdom og presisjon. Det optimale er å kombinere alle disse metodikkene. Sett-rein-data har sine begrensninger. De sier ikke noe om hvor det ikke har vært rein! Metoden beskriver kun arealbruken akkurat der du har sett reinen.

Merkeforsøk som er gjort tidligere viser at 15-20 merka dyr er tilstrekkelig. Bestandsdynamikken og tilfeldig atferd hos merka dyr er viktig. Fordelingen av arealbruken til 15 dyr på Hardangervidda er totalt sett systematisk over 5 år. Det er også nødvendig med feltarbeid i forbindelse med radiomerkinga. Dette er en viktig del av datasettet. De 15 flokkene sin atferd er representativt for hvordan arealbruken er i området. Alternativet er at det merkes over lengre tid, eller at det merkes flere dyr.

Oppsummerer: Ingen mulighet til å merke dyr som man veit trekker til ytterkantene. Derfor etterspør dere en metode som kan merke dyr til andre årstider, uten bruk av helikopter, som fanger opp dyr som bruker randområdene.

Tillatelsen gjelder merking vha heli innen utløpet av mars. Alt annet krever en ny prosess for merketillatelser. Dette viser viktigheten av et interimstyre som utarbeider de riktige problemstillingene.

Villreinnemnda for Rondane og Sølnekletten

Nemnda går sterkt inn for at Rondane og Sølnekletten innlemmes i prosjektet. Trekkevegene N-S og Ø-V er den største bekymringen gjennom hele området. Et merkeprosjekt vil bidra til å belyse disse problemstillingene. Nemnda har ikke behandlet prosjektet i egen sak, men leder uttrykker tillit til metodikken og NINA.

Oppsummering

NINA setter pris på mange konstruktive tilbakemeldinger som grunnlag for et videre arbeid og mener det er stor interesse for å få til et prosjekt. Diskusjonen som har vært i møtet viser at det er forskjell mellom Rondane Nord og Rondane Sør både i grunnlaget for prosjektet og metodikk. Dette viser at det er et tydelig behov i Rondane Sør for å gå gjennom hvilke problemstillinger som er aktuelle for dette delområdet. Alternative merkemethoder i Rondane Sør er f eks merking på barmark uten helikopter. Erfaringsmessig er det en stor utfordring å finne igjen bedøvet/påskutte dyr.

Valg av alternativ metodikk innebærer en felles metodebeskrivelse og søknad til forsøksdyr-utvalget for merking i barmark uten bruk av helikopter. Dette vil ta tid. Hvis vi skal komme i gang til sommeren, så har vi liten tid.

Det må etableres et interimsstyre som iverksetter arbeidet knyttet til metodikk og problemstillinger.

Er det aktuelt å merke dyr i Rondane Nord i vinter?

Rondane Nord

Det kan være aktuelt å starte i vinter, men dette må avklares i styret i utvalget. På grunn av merking i Rondane Nord i et tidligere prosjekt (UiO) er det mest aktuelt å merke i Vulufjell i år. Hvis det blir merking i år, så er det aktuelt å arrangere lokale informasjonsmøter i samarbeid med NINA og Norsk villreinsenter.

Framdrift

Etablere interimsstyre som starter arbeidet sammen med en sekretær fra Norsk villreinsenter og NINA.

Det skal gis en tilbakemelding til NINA om hvilke navn som skal delta i interimsstyret.

Nemnda bør også ha en plass i interimsstyret og stiller seg positive til dette.

Sekretariatet i Planrådet for villrein bør innlemmes i gruppa. Dette vil være viktig mtp forankring og fylkesdelplanarbeidet – nemnda tar tak dette.

Scenarioprojekt i Sel. Det er mange aktører i samme området.

→ 3 aktører fra hvert område i interimsstyret.

Fordeling av antall merkinger.

Dette må tas opp til diskusjon etter valg av metode og kapasitet.

Neste møte:

NINA innkaller til neste møte. Innkallingen går til de som det meldes fra om skal delta i interimsstyret.

Innspill i forhold til registrering av menneskelig aktivitet i områder; når og hvor.

Det foreligger et forslag (NINA) om brukerundersøkelser i Rondane, barmark. Dette skjer via Fylkesmannen og Direktoratet for Naturforvaltning.

Det er et mål å få synergieffekter av de ulike prosjektene i denne sammenhengen. Stor andel offentlige midler med fokus på kunnskap om reiseliv. Arealmessig utnyttelse gjennom turisme.

Fokus på enkelte geografiske områder som gjør at man gå litt mer i dybden i komplekse problemstillinger. Kan også sammenlignes med Snøheimveien. Kan være viktig å vise til erfaringer fra andre områder kan overføres til andreområder. Generell kunnskap om felles problemstillinger.

Viktig å være klar over at det er mange pågående og oppstartende prosjekter i samme område. Utfordringer ligger i å få samlet dette i en helhet som kan nyttes i dette prosjektet. I tillegg er det lignende prosjekter i andre områder som kan ha overføringsverdi til Rondane.

Ved evt merking i Rondane N vil det iverksettes ferdselsregistrering i samme område samtidig. Dette vil medføre en del feltarbeid og søknadsprosesser.

Referent: Norsk Villreinsenter Nord, 10.02.2009